Nederhorst den Berg
Historische Kring

maart 2010, nummer 73

jaargang 20

opgericht januari 1988

Inhoud

Mededelingen en Berichten		2
Aanbieding van de canon van Nederhorst den Berg	*Els N.G. van Damme*	9
Een zeer oude foto van Nederhorst den Berg (ca. 1870), pastorie N.H.G.	*Jan Baar*	15
Van de kaart	*Ruud Verkaik*	16
Boek-en-Berg Zeven eeuwen familie Breij	*Jan Baar*	19
Voetbalvelden in ruste (2) Zoveel zinnen, zoveel velden	*Gerard Baar*	21
Een bijna vergeten stukje geschiedenis Nederhorst den Berg: de hofstede Maria's Hoeve in de Hornpolder	*Mieke Breij*	25

Foto omslag

H. Maria Hemelvaartkerk, pastorie en parochiehuis omstreeks 1925.

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

PROGRAMMA 2010

- **5 maart**

Jaarvergadering met lezing 'Beroepsscheepvaart en molens in de Vechtstreek' door Dick Vierbergen en Koos van Essen uit Loenen aan de Vecht.

- **17 april**

Lezing over de Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam in en rond het fort aan de Ossenmarkt te Weesp.

- **5 juni**

Rondleiding door de tuin van de buitenplaats Vreedenhoff in Nieuwersluis, met als gids de heer Lisman.

- **11 september**

Open Monumentendag. Thema: 'De smaak van de 19e eeuw.'

- **22 oktober**

Lezing over 'Vervening en turf' door Dick Koeleman uit Vinkeveen.

Meer informatie is te lezen in 'De Brug', de regionale bladen, op onze site www.historischekring.nl en vkgeschiedenis.nl

WERKGROEP OUDE BEGRAAFPLAATS

Donderdag 3 december 2009 zijn de vijf leden van de werkgroep voor de eerste keer bijeengeweest. De Werkgroep zal zich richten op de Begraafplaats van de Protestantse Gemeente te Nederhorst den Berg, het kerkhof bij de Willibrordkerk op de heuvel. De geschiedenis van de begraafplaats, inventarisatie van de aanwezige graven en zerken, alsmede onderzoek naar bijzondere personen die er hun laatste rustplaats gevonden hebben zullen in eerste instantie de aandacht vergen.
Inlichtingen: Jan Baar.

BEZOEKTIJDEN

Wegens te geringe belangstelling vervalt de openingstijd op de eerste maandag van de maand. U kunt bij ons terecht op donderdagavond van 19.30 uur en 21.30 uur. En natuurlijk op afspraak. U bent hartelijk welkom.

CONTRIBUTIE

Wilt u het bedrag van uw lidmaatschap van de HKNdB voor het jaar 2010 middels bijgaande acceptgiro aan ons overmaken? Bij voorbaat onze dank!

KOPIJ
Kopij voor het volgend nummer van Werinon vóór 15 april 2010 inleveren via E-mail, werinon@historischekring.nl of bij de redactie, met zoveel mogelijk origineel beeldmateriaal.

SCHENKINGEN
Grammofoonplaatjes 'Help Nederhorst uit de brand' - W. Das
4 Herdenkingsbekers - T. van Ooyen, Weesp
3 Foto's interieur RK kerk - J. van der Meer
Krantenknipsels 1971 - L. Schipper
Luchtfoto Horn- en Kuijerpolder - O. Haan
15 Ex. 'Kasteel Nederhorst' - K. Kooman
Zoutvaatje 'Nederhorst den Berg. Kasteel Nederhorst' - H. Portengen
7 Foto's HKNdB e.a. - T. Griffioen
Diverse ansichtkaarten - B. Neijssen
10 Panelen Expositie '1940 - 1945' – Ron Zeller
Jan Veenman e.a.- 'Inwoners van Ankeveen in beeld'
2 Foto's kapitelen RK kerk - N.N.
Tafel der afstammelingen van Jan Boykema en Courtjen Rijpkes te Vierhuizen - N.N.
'Van bleekveld naar textielbeheer 1834-2009' - Lamme Textielbeheer
Het Leven. Algemeen Geïllustreerd Weekblad, 1937 (eerste helft) - St. van der Hulst
2 Foto's werkruimte HKN - A. Versloot
'Het verzet in Nederhorst den Berg' - Max Steenvoorden, werkstuk
'Pouw Brothers'. Duivenjournaal 2008 - A.W. van Stuijvenberg
Kaart van Zwaanwijck en de hofstede 'Vergenoegd' (Hinderdam) rond 1800, A. Blanken Jzn, z.j. - M. van der Burgt, Nigtevecht
Klaroen met vaan 'Crescendo' - I. Westdorp
Twee schaats-/zwierstokken (ca 1920) - C. Haazen
CD (15 min) 'Een klein en legendarisch motormerk'. Documentaire over Jamathi en Paul Lodewijkx - Jordi van der Heijden / Jasper Vlaanderen
CD met kaarten Hoogheemraadschap Gooi en Vecht - Otto Haan
CD Intocht Sinterklaas en IJsbaan 2008 - IJsclub Nederhorst den Berg

6 Dubbel 8 filmpjes 'Carnaval in Roddeldonk', jaren '70 - G. Stalenhoef
Filmbeelden Nederhorst den Berg - R. Lodewijkx
WIJ ZIJN ZEER GEINTERESSEERD IN OUDE FILMBEELDEN!

Van J. Vrakking
Dr. R. van Luttervelt - Schoonheid aan de Vecht, 1944
1 Wijwaterbakje
1 Brievenbusklep (oud)
1 Ventilator (handmatig)
1 Deurknop (hout)
Plaquette en tekening in lijst van Kardinaal De Jong.

Van mevr. T. van der Meer
4 afleveringen van 'Het Leven. Oranjenummers 1937/1938
1 Bordje N.H. Kerk, Nederhorst den Berg

Van M. Spee
52 Foto's Crescendo
15 Documenten Crescendo (programma's, verslagen, etc.)
3 Bidprentjes

Van M. Walman
'Zilveren plaat'10 Jaar 'de Mellobiez' 1982-1992
Groepsfoto in lijst van 'de Mellobiez'

Van I. Haarsma
Dienblad 1940 –1945 'Wel gebogen, niet gebroken'
Herinneringstegel Koningin Wilhelmina 1898 - 1938

Van Th. en C. Stalenhoef
Bord 44 jaar Roddeldonk 1958-2002, herinnering aan Seniorencarnaval
10 Carnavalmedailles
Koerier, Blad ANBO/KBO, jrg. 1988 - 2007

Van N. de Boer-de Bruin
8 Foto's o.a. van ABM en familie De Bruin
2 Knipsels ABM

Van Mevr. Van der Niet
1 Reclamekaart 'Modehuis Smits'
1 Foto Vrijheidsmonument Kerkstraat

Van T. Franssen, Loosdrecht
Foto (k) - ‘Gezicht op Den Berg vanaf het Ankeveensepad’, ca 1875
Foto (k) - ‘Pastorie der N.H. kerk aan de Voorstraat’, ca 1875
Harbiforum. Spiegelproject Horstermeer, 2003
Wissing - Ontwerp bestemmingsplan Dorpskern NdB. met kaart, 2004

Van H. Hageman
‘Tot uw dienst’. Telefoonkaart Nederhorst den Berg-Ankeveen-Nigtevecht, 1949
Groepsfoto personeel van Wasserij ‘Vecht en Dijk’ b.g.v. een jubileum, 1939.

Van J. Pos
Rinus Hennipman - Van voetballer tot en met leider. SC Nederhorst, afd. Voetbal, 1981
2 Tegeltjes Kinderkerk 1960-1985

Van B. Hageman
Wandbord met tekst: ‘Hij, die blode is en versaagt, gaat heen! 5 mei 1945. Jan Snel Sr.’
1 Speculaasplankje ‘Hartelijk dank. Bakkerij Roukens 1927 – 1991’
1 Theelepeltje ‘Prot. Gemeente’

In de volgende Werinon het vervolg van de ontvangen schenkingen.

BEZOEK COLLEGE VAN B & W

Woensdag 7 januari kwam het College op werkbezoek bij de HKNdB. Waarnemend burgemeester Heerschop met de wethouders Moote, Van Henten, Schenkkan en Abrahamse kwamen nader kennismaken en zich op de hoogte stellen van de huisvestingssituatie. Deze kwam dan ook uitgebreid aan de orde. Er zijn nog wel steeds plannen voor nieuwbouw van de Spot, maar veel concreets viel er niet te melden. Verder werd gesproken over het gemeentelijke monumentenbeleid en de sloop van het gemeentehuis. De waardevolle elementen zullen met zorg behandeld en bewaard worden. Zo is er in de Raadszaal een tegeltableau te bewonderen van de Bergse keramiste Nenna Ubink-Schelvis, vervaardigd in opdracht van de wasserijbedrijven, weergevende de historie van deze voor Nederhorst den Berg zo belangrijke bedrijfstak. Een gedenkplaat, de eerste steen, een glas-in-loodraam uit 1902 en natuurlijk het gemeentewapen in de

voorgevel zijn de moeite waard en hebben historische waarde. Met dit alles zal zorgvuldig worden omgegaan, zo werd toegezegd. De werkzaamheden en de toekomstplannen van de Kring werden toegelicht en verduidelijkt met een korte videopresentatie. Na een duik in het digitale archief nam het bezoek afscheid.

College van B en W: Wethouder Schenkkan, wethouder Abrahamse, burgemeester Heerschop, wethouder Van Henten. Helaas niet op de foto, maar wethouder Moote was ook aanwezig.

WIE WEET WIE WAT WAAR EN WANNEER

De foto van het uitstapje van J. Kostelijk c.s. in Werinon 71 leverde niets op. Helaas!

Dit in tegenstelling met de foto van 'Dame met kind' bij de molen op het Ankeveensepad uit Werinon 69. Liefst 4 reacties ontvingen we. De conclusie: De dame met hoed is mevrouw Sophie Heijkoop-Hoetmer met haar dochter Tineke. De foto zal in 1940 gemaakt zijn. Sophie was een van de dochters van Jan Hoetmer van de sluis.

Met dank aan K. Hoetmer, Hoevelaken en de families Pos.

HISTORISCHE CANON NEDERHORST DEN BERG

Als het goed is heeft ieder lid deze goed gelukte uitgave in bezit. Mevrouw Els van Damme viel de eer te beurt het eerste exemplaar aan de heer Vollers, voorzitter van de stichting *Tussen Vecht en Eem*, te overhandigen. Die presentatie mocht de HKN in een prachtige stijlkamer van kasteel Nederhorst houden. Voorafgaand aan de aanbieding schetste mevrouw Van Damme in een boeiend betoog wat er zoal in de voorbije eeuwen en het recente verleden allemaal geschiedenis is geworden. De genodigden beloonden haar met een warm applaus. De fluitspeelsters Paula Kuiper en

Margriet Veldhuisen droegen met hun barokrepertoire bij aan het gevoel in andere tijden te verkeren. Na wat toespraakjes onderhielden deze en gene zich met elkaar onder het genot van een glaasje champagne. Marijke Overmars, Corrie Schoordijk en Ans Baar slaagden erin de organisatie van deze feestelijke bijeenkomst tot in de puntjes perfect te regelen en vlekkeloos te laten verlopen.
De redactie hoopt dat ze naar aanleiding van de canon een zee van verhalen toegestuurd krijgt, die bij kunnen dragen aan de voortdurende geschiedenis voor de generaties na ons. Het stokje wordt dan vanzelf doorgegeven.
Een uitgebreid verslag van H. Stuijver leest u in de Brug van 7 oktober 2009.

LEZING VAN ANTON CRUYSHEER OVER ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN IN ONZE REGIO

Op 30 oktober 2009 hield deze archeoloog in de Bergplaats voor een publiek van ongeveer 60 mensen zijn lezing. Hij vertelde het een en ander over wat de bodem bij ons in de buurt zoal prijsgeeft. Graven is daarvoor niet altijd meer nodig vanwege allerlei nieuwe ontwikkelingen. Vooral een opname uit het bestand van het Actuele Hoogtebestand Nederland sloeg aan bij zijn gehoor. Die nieuwe techniek leidde, bij het zien van een met laserlicht vanuit een vliegtuig genomen foto van de plek waar de lusthof Petersburg heeft gestaan, tot algehele verbazing. Die foto, vergeleken met een tekening van het tuinontwerp uit onze Special over Petersburg, leek bijna een kopie hiervan. Onvoorstelbaar dat hetzelfde patroon terug te zien is.
Een door Gerard Baar geschreven uitgebreid verslag kunt u lezen in de Brug van 11 november 2009.

LITERATUUR

Dick Wijmer - **Het Kadaster van 1832.** Oorsprong, organisatie en gebruiksmogelijkheden. In: Sint Maerten, HV Maartensdijk, mei 2009.
Arie A. Manten - **De aanloop tot het Rampjaar** 1672-1673.
Themanummer HK Breukelen. Jrg. 24/3 2009.
Anton T.E. Cruysheer – **Kasteel 'Huis Ten Bosch' te Weesp.**
In: Jaarboekje Niftarlake 2008.
Aukje Zondergeld - **Het Huis ten Bosch en zijn bewoners.**
In: HK Weesp, sept. 2009.
Jan Veenman e.a. - **Inwoners van Ankeveen in beeld.**

Hans van Rhoon/Jeroen Junte - **Levende Forten**. **De Nieuwe Hollandse Waterlinie.**
Koen van Wijk - **Van bleekveld naar textielbeheer 1834-2009.** Lamme Textielbeheer.
Het Loosdrecht van toen - Tineke Franssen e.a.
Bussum in de jaren ’60 en ’70 - Themanummer Bussums Historisch Tijdschrift, januari 2010.
Gezigten aan De Rivier de Vecht naar de natuur geteekend en op steen overgebragt door P.J. Lutgers - 1836. Een nieuwe facsimile uitgave van 59 litho’s van buitenplaatsen en dorpsgezichten langs de Vecht van Nederhorst den Berg tot Zuilen.
Riemer Reinsma **- Namen op de kaart. Oorsprong van geografische namen in Nederland en Vlaanderen.** (Uitgeverij Atlas).
Nederhorst den Berg wordt ook behandeld.
Zie ook: Riemer Reinsma - Een dorp met drie namen, Nederhorst den Berg. In: Werinon 65.

EXPOSITIES
Seizoen ’40 - ’45. Voetbal tijdens de Tweede Wereldoorlog - Verzetsmuseum, Amsterdam.
Over klimaat gesproken. Het wel en wee van CO2 - Geologisch Museum Hofland, Laren.
Kinderbijbels in het Comenius - Comenius Museum, Naarden.
Stap in! Vier eeuwen onderweg in Noord-Holland - Stedelijk Museum, Alkmaar.
Judith Leyster. De eerste vrouw die meesterschilder werd - Frans Halsmuseum, Haarlem.

GESCHIEDENISKALENDER, ‘VK Geschiedenis ‘
‘De Volkskrant’ heeft sinds enige tijd een website met een schat aan actueel historische informatie, historisch nieuws gekoppeld aan de historische betekenis ervan: **‘vkgeschiedenis.nl’**
Geschiedenisactiviteiten in velerlei vorm krijgen aandacht. Erg handig is de historische kalender, waarop nog komende activiteiten per provincie gerubriceerd staan. Misschien heeft u de aankondiging van ‘De historische canon van Nederhorst den Berg’ zien staan. We zullen proberen alle activiteiten ook via dit kanaal bredere bekendheid te geven. Natuurlijk is het ook mogelijk een link te leggen naar onze eigen site.

AANBIEDING VAN DE HISTORISCHE CANON NEDERHORST DEN BERG

Els van Damme

Op 2 oktober 2009 was de canon van Nederhorst den Berg gereed voor de officiële aanbieding namens de Historische Kring aan de voorzitter van de Stichting Tussen Vecht en Eem, drs. J.L. Vollers. Daarbij is een toespraak gehouden, waarin de inhoud van de canon en de werkwijze van de werkgroep kort werden gepresenteerd. Het was een heel feestelijke gebeurtenis in het prachtige Kasteel "Nederhorst". Aangezien het aantal gasten daarbij slechts gering kon zijn, hebben velen van U deze gebeurtenis niet kunnen bijwonen. Daarom willen wij U graag via de presentatie van de toespraak nog enigszins deelgenoot van deze avond maken.

Waarde aanwezigen, dames en heren,

Aan mij valt de eervolle taak te beurt namens de Historische Kring vanavond de inhoud van een nieuwe, bijzondere uitgave van Werinon, namelijk de Historische Canon Nederhorst den Berg, openbaar te maken. Wij stellen het zeer op prijs dat in deze passende historische ambiance te mogen doen.

De canon is een product van het werk van een kleine werkgroep die met enige trots en eigenlijk zelfs een beetje verrast op het resultaat van haar werkzaamheden terugkijkt. Die kleine werkgroep stond onder voorzitterschap van Jan Baar en bestond verder uit Tineke Griffioen, die overzicht hield over de soms diverse inbreng en uiterst precies lette op formuleringen en juiste spelling. Dan Gerard Baar met een fantastisch geheugen en kennis van de meer recente geschiedenis van ons dorp; Anton Cruysheer, die een aparte archeologische dimensie aan ons werk wist toe te voegen, bijdragend aan het allervroegste begin van Nederhorst den Berg en uit mijzelf, die als niet geboren Berger toch een fan geworden is van dit uiterst interessante dorp. Ik heb met het allergrootste plezier enkele bijdragen over de oudste geschiedenis kunnen leveren.
Wij hebben nu en dan met sterke tegenwind moeten werken, maar onze voorzitter, Jan, bleef als een rots in de branding en heeft tot het eind ieder gestimuleerd en waar nodig geholpen. Wij als werkgroep vinden dat de mensen van drukkerij Dunnebier een mooi, zorgvuldig afgewerkt boekje tot

stand gebracht hebben. Wij bedanken en complimenteren hen met het resultaat. Wij zijn er ook trots op dat dit het eerste Werinon nummer is, dat in fullcolour aan de reeds lange reeks wordt toegevoegd.

De werkgroep, van links naar rechts:
Anton Cruijsheer, Jan Baar,
Els van Damme, Gerard Baar,
Theo van der Zee,
Tineke Griffioen, Henk Tesink.

Over vele steden en dorpen zijn al canons geschreven. In een canon worden de gebeurtenissen of monumenten uit de geschiedenis van een dorp of stad beschreven, die iedereen eigenlijk moet weten of kennen. Het is voor een historische kring tegenwoordig bijna een must om zoiets te produceren. Maar dat zo'n klein dorp als het onze 22 belangrijke vensters op het verleden opleverde, was voor onszelf een verrassing.
Het verhaal begint bij het begin van onze jaartelling met de geschiedenis van ons dorp, zo oud is dit dorp! Die vensters vormen een samenhangende geschiedenis, waaruit toekomstige lezers een nieuw en trots beeld van het dorp zullen overhouden. Om te voorkomen dat ik de hele inhoud al aan u zou verklappen, wil ik hier die grote lijn van de geschiedenis aan u vertellen en wil u daarmee nieuwsgierig maken naar het gedetailleerde uitzicht dat de 22 gekozen vensters op de geschiedenis van Nederhorst den Berg bieden.

Ik gaf al aan: de geschiedenis start al ongeveer bij het begin van onze jaartelling. Het is niet voor te stellen hoe anders de situatie hier toen was. Een onaangenaam klimaat met veel stormen vanuit de Zuiderzee, dat toen nog Almere heette. Uitbundige overstromingen van de Vecht, soms tot aan Utrecht toe. Als gevolg een uitermate moerassig en zompig gebied. Van het landschap uit die tijd kunt u zich nog een beeld vormen in de Kortenhoefse en Ankeveense plassen, het beeld is wat statisch, de overstromingen ontbreken. Het leek tóen nog het meest op de plaatsen waar de ondergrond nu te drassig is om op te kunnen lopen. U ziet daar nog steeds dezelfde

soorten planten als toen en U kunt er nog de verschillende stadia van het verlandingsproces tot aan de uiteindelijke bosclimax, het elzenberkenbos, waarnemen.
Zó drassig en erger en zwaarder bebost was het hier overal, vooral langs de oevers van de talrijke beekjes en de Vecht. Deze originele vegetatie wordt in Ankeveen en Kortenhoef gelukkig behouden vanwege hun biologisch/historische betekenis en is onder beheer van Natuurmonumenten gaan vallen.

Toch zijn zich in deze ontoegankelijke wereld mensen gaan vestigen.
Eerst rond het Overmeer. In latere eeuwen is er roemrucht geschreven over de rijkdom van dit meer: vogels en vissen, zij moeten het menselijk leven hier mogelijk gemaakt hebben. Bovendien merkte men al in de vroege middeleeuwen dat de grond hier goud bevatte, in de vorm van de brandstof turf, een welkome vervanging voor het toen als sneeuw voor de zon verdwenen brandhout. De mens heeft door turfwinning en ontwatering het landschap van moeras veranderd in weidevelden en zo werd gedurende vele eeuwen het boerenbedrijf hier het belangrijkste middel van bestaan. Tot het graafwerk te ver ging en veel weiland verloren ging en volgens de boeren tot nutteloos water verviel. Een groot aantal boerderijen verdween zelfs in de diepte.

Dit land, alle land in het Nedersticht, de huidige provincie Utrecht, was in de vroege middeleeuwen (953) door de toenmalige keizer Otto I in beheer gegeven aan de bisschop van Utrecht. Alleen wat later Nederhorst den Berg zou gaan heten had een bijzondere status, het was eigendom van de eerste missionaris die het christendom in deze contreien heeft gebracht: Liudger. De nederzetting heette toen nog Werinon.
Uit de familie van Liudger sproten de geslachten Van Amstel en Van Wulven voort. Uiteindelijk erfden zij van de Liudgerfamilie de rechten op deze bezittingen. De Van Amstels en de Van Wulvens werkten zich op, in dienst van de bisschop, tot een soort Stichtse adel en waren belust op macht en geld.
Dat liep anders dan zij waarschijnlijk beoogden. In 1260 had de graaf van Holland, Floris V, het Sticht in zijn macht, ook het Gooi wist hij te verwerven. Nu opeens lag Nederhorst den Berg op de grens met Holland. Her en der bouwde men kastelen en burchten om het kostbare land tegen mogelijke indringers te verdedigen. Zo ook in Vreeland. Omstreeks die tijd

bouwde ook Alfer van Wulven/van der Horst de burcht Ter Horst om zijn kostbare en kwetsbare bezittingen te beschermen.

De burcht, later uitgegroeid tot het kasteel Nederhorst, met zijn boeiende geschiedenis en interessante eigenaren, u leest erover in de canon, is niet het oudste object dat herinnert aan die vroege tijd. De allereerste kolonisten kregen van de missionaris Liudger een Godshuis op de berg, waar zij hun geloof konden beleven en in het dreigende landschap veiligheid konden zoeken. Die oude Willibrordkerk, zou, als zij kon spreken, blije en dramatische verhalen kunnen vertellen over honderden Bergers, die hun voetstappen over de drempel hebben gezet.
Eeuwenlang hebben de mensen behoefte gehad aan zo'n centrum en eeuwenlang is dit in Nederhorst den Berg, zoals in vele plaatsen, na de Reformatie, het RK deel van de bevolking ontzegd. Maar, lang naar uitgezien, kregen ook zij hier in 1811 hun eerste H. Maria Hemelvaartkerk, waar zij hun eigen geloof en liturgieën eindelijk konden beleven. Deze relatief kleine kerk maakte plaats voor de huidige monumentale kerk, die ingewijd werd op 25 augustus 1890.
Zo zijn wij in ons dorp in het bezit van enkele monumentale gebouwen die niet alleen monumentaal zijn vanwege hun architectuur, maar vooral ook door de bijzondere wijze waarop zij tot stand zijn gekomen en voor wat zij voor de leefgemeenschap van vroeger hebben betekend.

Nederhorst den Berg heeft arme tijden gekend. Dat weten de meeste mensen wel. Maar wat weet de Berger nog van de Gouden Eeuw van Nederhorst? Daarvoor is de canon nodig.
Toen de grootste overstromingen na 1437 werden bedwongen door de Hinderdamse sluizen werd het land geleidelijk wat beter bewoonbaar. De Hollandse spreekwoordelijke handelsgeest bracht het hele land tot bloei en vele rijke stadslieden zochten hun vertier op het boerenland en bouwden daar hun omvangrijke buitenverblijven.
Vanaf 1633 viel de aandacht ook op Nederhorst den Berg. Toen werd als eerste het Huis de Nes op het Realeneiland gebouwd. Er kwamen er meer. Zeker 15 buitenplaatsen zijn er geweest. Ze waren niet allemaal zo omvangrijk als Petersburg, maar u zult er toch van onder de indruk raken. De rijke bewoners brachten werk en inkomen voor de plaatselijke bevolking en het dorp werd welvarend. Tot einde 18^{e} eeuw. Toen kwam hun crisis, zonder sociale zekerheden. De rijkaards moesten hun bezittingen van de hand doen, verkochten ze aan opkopers, die de afbraak regelden en

kale weilanden resteerden. Hier en daar zijn nog herinneringen in het landschap te zien. Het werd armoe troef.
De armoede trof Nederhorst den Berg erg. Het dorp was vrijwel geheel geïsoleerd van de buitenwereld en raakte dus op grote achterstand. De enige verbinding van het dorp met de steden Weesp en Amsterdam liep via de Hinderdam. Daar was een oversteek voor paard en wagens over de Vecht met een pont en korte tijd via een brug. De wegen langs de Vecht en door de Horstermeer waren slecht begaanbaar. Het dorp werd pas in 1936 echt opengelegd met het graven van het Hilversums kanaal, met daarlangs de Gabriëlweg. Gelijktijdig kwam toen de provinciale weg naar Weesp en Amsterdam tot stand.
Tot die tijd moest men een karige boterham zien te verdienen met wat het lokale land te bieden had: grienden en schoon water. Hoepelbuigerijen ontstonden en kleinschalige wasserijen en blekerijen. Einde 18e en 19e eeuw was een tijd van zware arbeid voor weinig geld.
De diaconie van de kerk klaagde dat zij geen ondersteuning meer kon geven aan de armen, omdat alle rijken uit het dorp waren weggetrokken. Er was nauwelijks fatsoenlijk onderwijs. Ziekten en epidemieën vroegen vele slachtoffers. De boeren werden herhaaldelijk getroffen door de veepest. Het dorpsbestuur was gedurende lange tijd uiterst onbekwaam.

De langzame vooruitgang daarna hebben vele Berger families zelf meegemaakt. Het ging goed met de wasserijen. Het werd een industrie.
Het zand in onze ondergrond werd begeerd voor het bouwen van steden en bracht de zandzuigerij op gang. De grote waterplassen trokken vervolgens recreatie aan. De middenstand ging vooruit.

Maar niet álles was welkome vooruitgang. Men dempte de Reevaart!, en dat doet denken aan wat Johan Huizinga, de bekende historicus in 1938 in de Telegraaf schreef na de demping van de zeer oude Bakenessergracht aldaar. Hij schreef:" *Is er in Haarlem, dat eenmaal één der allermooiste steden van Nederland was, nog niet genoeg bedorven? Zoo dikwijls ik er kom, huil ik tranen met tuiten om alles wat er sedert 40 jaren is geschonden, verminkt, roekeloos opgeofferd aan de zoogenaamde eischen van het moderne verkeer, zonder begrip van wat een oude Nederlandsche stad is en wat de waarde van haar schoonheid betekent*". Toen al begon het historisch besef bij de mensen weg te ebben en daarom hebben we nu canons nodig om dat weer te terug te krijgen.

Het dorp rond 1950.

De meest recente grote veranderingen, waarmee niet iedereen gelukkig is: Nederhorst den Berg werd Wijdemeren en dreigt daarmee een stuk identiteit te verliezen, waarvoor wij moeten waken. En niet te vergeten de acties over de waterberging- en natuurfunctie van de Horstermeer. Wij hopen erg dat deze canon van Nederhorst den Berg bijdraagt aan het besef dat het bijzondere verleden van dit dorp karakteristiek is en er toe doet en dat wij onze kennis daarover bij beslissende veranderingen in onze omgeving moeten meewegen.

Dames en heren, met deze geschiedenis in vogelvlucht die u uitgewerkt kunt vinden in het mooie Werinon-nummer, hoop ik u opgewekt te hebben de bijzondere geschiedenis van dit dorp nader te gaan bestuderen. U wordt erbij geholpen door vele literatuurverwijzingen. Ik spreek de hoop uit dat u dan de belangrijke historische aspecten gaat uitdragen aan wie het maar horen wil en dat vooral ook de jeugd in het lokale onderwijs er kennis mee zal kunnen maken!!!

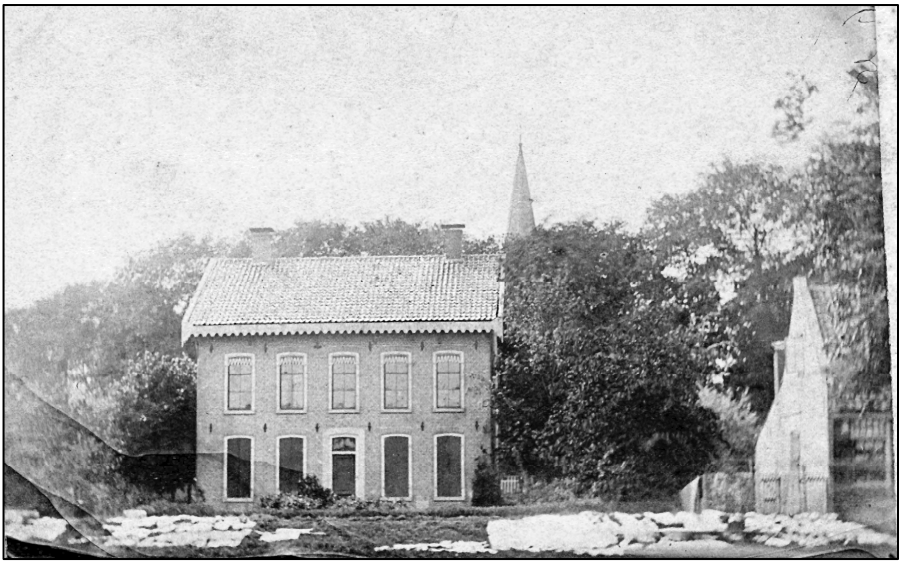
De Historische Canon Nederhorst den Berg is te verkrijgen bij Drogisterij Elysa in de Brugstraat en bij de Historische Kring Nederhorst den Berg voor Eu 12,50.

EEN ZEER OUDE FOTO VAN NEDERHORST DEN BERG (CA 1870)

De pastorie van de Nederlands Hervormde Gemeente

Jan Baar

Opeens doken ze op, twee foto's van Nederhorst den Berg van zeer oude datum.
Als eerste zien we hier de pastorie aan de Voorstraat. Jan Jacob Beerekamp legde de eerste steen op 18 april 1860. De woning verving de nog niet zo oude pastorie uit 1831 aan de Kerkstraat, daar waar nu de Bergplaats staat.[1]
De pastorie is nu allang een rijksmonument. Op de achtergrond is de toren van de Willibrordkerk te zien. In de periode 1861–1878 had de nieuwe pastorie nogal wat wisselende bewoners. Ds. A. Veenhuisen betrok de ambtswoning in 1879.[2]
Hoogstwaarschijnlijk dateert de opname uit ca 1870. Het huis rechts op de foto is het zgn. Salmhuis, in 1816 vermaakt aan de RK kerk door de ongehuwde winkelierster Alida Salm.

Hier vestigden zich, op verzoek van pastoor Vismans, in 1877 5 Zusters Franciscanessen van de H.H. Harten Jesus en Maria uit Paderborn, Duitsland. Zij begonnen hier met het RK onderwijs. In 1878 werd links van

dit pand, iets achteraf, een schoolgebouwtje neergezet, waarin de zusters een RK Bewaar- Naaij- en Breischool begonnen. Op deze foto is dit gebouwtje niet te zien, dus de foto moet in ieder geval tussen 1861 en 1878 genomen zijn.[3]
Op het gras langs de Reevaart ligt wasgoed te bleken. Gezien de hoeveelheid zou het kunnen zijn, dat er in de buurt een kleine blekerij gevestigd was. In ieder geval werd de oeverstrook voor het bleken gebruikt, met goedvinden van de Hervormde Gemeente, eigenaar van de Reevaartoever. In een bezwaar tegen de aanslag in de belastingen naar aanleiding van de invoering van het kadaster (1832), merkt de eigenaar op, dat de wal nog nooit iets heeft opgebracht en dus geen belastbaar bezit is. De wal wordt door de dorpelingen voor bleekveld gebruikt. Een zekere trots op het gebouw spreekt uit de opmerking, dat die wal *'ter behouding van het gezicht op de pastorie beter niet kan worden beplant'*.[4] Lange tijd heeft men deze raad ter harte genomen.

[1]. Els N.G. van Damme: De pastorie van de Willibrordkerk. In: Werinon 58.
[2]. J. Krol: De geschiedenis van Nederhorst den Berg (1949).
[3]. Jan Baar: Nu, gij bouwt niet uit weelde. Rond de bouw van de RK kerk 1990.
[4]. SAGV GANdB Correspondentie 11 (1832).

De foto is uit de collectie van Tineke Franssen, Loosdrecht.
De volgende keer: Gezicht op Den Berg vanaf het Ankeveensepad, ca. 1870.

VAN DE KAART (foto op de omslag)

Ruud Verkaik

H. Maria Hemelvaartkerk, pastorie en parochiehuis omstreeks 1925

Een op zich gewone ansichtkaart van fotograaf en uitgever Jan Loos uit Hilversum.
De kaart is er een uit een serie van waarschijnlijk 8 stuks, het kunnen er ook meer geweest zijn, je weet maar nooit. In de loop der jaren zijn er heel wat kaarten uitgegeven van de kerk, maar slechts een enkele, zoals deze, die ons kerk, pastorie en parochiehuis toont. Veelal staat de begroeiing in de weg of is de foto vanuit een andere hoek genomen. Hier stond de

fotograaf aan de overzijde van de Reevaart, misschien wel op een boenstoep of in een overtuin aan de Voorstraat. Zo zal dit plaatje van de kerk en naastgelegen gebouwen tot stand gekomen zijn.

Over de 120 jaar oude kerk en pastorie is al veel geschreven, echter niet over het Patronaatsgebouw. In 1918 vraagt het kerkbestuur, uit naam van de Processie Broederschap, toestemming aan de bisschop van Haarlem voor het aanbesteden en laten uitvoeren van een aanbouw tegen de pastorie aan. De achterliggende gedachte is de jaarlijkse vergadering en andere bijeenkomsten van de Processie Broederschap van Onze Lieve Vrouw van het H. Hart, alsmede andere kerkelijke activiteiten een goed onderkomen te bieden. De toestemming komt er. Architect Pieters krijgt de leiding over het werk. Aannemer Jac. P. Dessing uit Gouda mag het werk uitvoeren voor 14.728,00 gulden, exclusief de inrichting. Voor het kerkbestuur was dit een zeer aannemelijke prijs. Het Patronaatsgebouw, in de volksmond het Parochiehuis, wordt naarmate de jaren verstrijken steeds meer het middelpunt van het kerkelijk verenigingsleven. Het zangkoor, de leesbibliotheekvereniging, het jongelingenpatronaat Sint Aloysius en vele andere kerkelijke, religieuze en sociale verenigingen en clubs vinden er een onderdak. Alleen de RK Volksbond had tot 1936 een eigen gebouw, het voormalig schoolgebouw achter het Salmhuis, nu Voorstraat 2.
De in 1953 opgerichte RK Gymnastiekvereniging DIO -Door Inspanning Ontspanning- oefende er ook tot de bouw van de Gymzaal naast de Warinschool.
In 1957 vonden er dansavonden plaats van de Jongerenvereniging en ook de in 1963 opgerichte KBO -Katholieke Bond voor Ouderen- hield er soosbijeenkomsten.

Beide andere kerken kregen in de loop der jaren ook een eigen onderkomen voor hun activiteiten. Op 19 juni 1954 legt Ds. W.B. de Weerd de eerste steen voor het Jeugdgebouw in de Kerkstraat. In de Horstermeer aan de Machineweg verrijst het gebouw ‘Elim’ voor de Zondagschool. Voor de Gereformeerde kerk is het de Stichting Protestantse Ontspanning die de mogelijkheden bekijkt voor een onderkomen in Overmeer voor Zondagschool en evangelisatiewerk. In het voorjaar van 1956 kan worden begonnen aan de bouw van ‘De Ark’ aan de Overmeerseweg in het centrum van Overmeer. Twee jaar later wordt het gebouw overgedragen aan de kerkenraad. Door de teruglopende kerkelijke activiteiten en de oplopende kosten worden de gebouwen verhuurd voor o.a. bruiloften en partijen. De

Ark en het Jeugdgebouw zijn jaren in gebruik geweest als peuterspeelzaal en in Elim vonden de ‘Polderkabouters’ onderdak. De Historische Kring heeft in de beginjaren gastvrij onderdak gekregen in het Parochiehuis. Diverse lezingen en vergaderingen zijn er gehouden. In 1991 vond er de eerste expositie ‘40 Jaar zandwinning in Nederhorst den Berg’ plaats, het jaar daarop volgde ‘Van Blekerij tot Wasindustrie’.
Vanwege de zware financiële lasten en hoge kosten voor de renovatie van de kerk werd besloten om pastorie en parochiehuis te verkopen. Met behulp van een grote groep deskundigen en vrijwilligers is er onder de kerk een kantoor- en vergaderruimte gecreëerd, ‘De Molshoop’. In 1995 begint de grote renovatie van de RK kerk, waarvoor 10 jaar uitgetrokken is.
Gedurende enige tijd vinden de kerkdiensten plaats in de Willibrordkerk. De Kerkenveiling en de rommelmarkt worden een jaarlijkse traditie.
Het 120-jarige Provinciaal monument staat er weer statig bij en kraakt niet meer in zijn voegen.

Voor wie meer wil weten: Jan Baar: **Nu, gij bouwt niet uit weelde**. Rond de bouw van de RK kerk te Nederhorst den Berg. (1990).

BOEK-EN-BERG

Zeven eeuwen familie Breij in het Utrechtse Veenweidegebied, Mieke Breij

Jan Baar

Als 13-jarig meisje bracht Mieke Breij haar eerste bezoek aan het Utrechts Gemeentearchief. Ze kwam er al gauw achter, dat haar (protestantse) tak van de familie Breij uit Utrecht e.o. maar klein was. Maar, toen ze ontdekte dat de familie vele, grote (katholieke) vertakkingen kende, was het hek van de dam. Vanaf 1989 dook ze in de familiegeschiedenis van deze uitgebreide, van oorsprong boerenfamilie. Na een familiebijeenkomst in 't Spieghelhuys in 2003 kwam de zaak pas goed op gang met als resultaat een boek, dat letterlijk zwaar is (2,1 kg, 592 pagina's), maar de achtergrondverhalen en familiegeschiedenissen laten zich beslist niet zwaar lezen. Mieke Breij (1959) is sinds 2000 verbonden aan Het Utrechts Archief.

De familiegeschiedenis speelt zich voor een groot deel af in de Vechtstreek. De eerste vermelding van de naam Breij dateert uit 1309! Willem Dircksz. Breij (ca. 1480-na 1515) kan beschouwd worden als de stamvader van de familie in de Vechtstreek.
De veehouders Breij, aanvankelijk ook wel Braaij genoemd, vestigden zich ook in Nederhorst den Berg en omgeving. Nu nog bestaande én enige opgeheven veeteeltbedrijven werden gedreven door familie en aanverwanten: Dorpzicht (Grote Eiland, Eilandseweg 11), Vechtzicht (Kleine Eiland, Eilandseweg 26), Kent U zelve, (Reeweg 6), Coert en Vecht (Vreelandseweg 40, Nigtevecht), de in 1922 geamoveerde boerderij Maria's Hoeve (Kleine Eiland, Eilandseweg 32), Klein Zwaanwijk (Klompweg 74, Nigtevecht), Broek in Waterland (Klompweg 38-40, Nigtevecht), Gooilust, (Zuidereinde 53, 's-Graveland) en het zeer onlangs gesloopte Weltevreden (Bergseweg 32, Vreeland).
Bekende namen als Van Nes, Vernooij, Van Wijk, Van Kooten, Van der Laan, Versteeg, Wouters en Snoek hebben een plaats in de uitgebreide Breij stamboom.
Niet alleen genealogische overzichten bieden kijk op het geslacht Breij, maar veel verhalen en afbeeldingen geven ook inzicht in de achtergrond van tijd en omstandigheden.
De families Breij in Nederhorst den Berg en Nigtevecht waren allemaal rooms-katholiek. Veel leden en aanverwanten toonden een kerkelijke en

maatschappelijke betrokkenheid en vervulden een bestuurlijke taak in kerk en gemeente. Steven Vernooy was een van de drie eerste roomse gemeenteraadsleden in 1795. Jan Braaij/Breij was in 1811 betrokken bij de stichting en bouw van de RK kerk aan de Voorstraat. Zijn zoon Gerrit volgde hem op als kerkmeester en diens zwager Hendrik van Kooten vervulde dit ambt ook een flink aantal jaren, hij was tevens lange tijd gemeenteraadslid. Ook de functie van armmeester werd meerdere malen door een familielid waargenomen.

Boerderij Weltevreden aan de Bergseweg 32 in Vreeland, waar G.J. Breij vanaf 1878 woonde. De boerderij is in 2009 gesloopt.

Het jarenlange historisch onderzoek dat aan dit boek ten grondslag ligt, heeft een lijvig boekwerk opgeleverd, voorzien van honderden foto's, kaarten, dorpsgezichten, handschriften en bidprentjes. Ook is er, door de uitgebreide bronnenverantwoording en overzichtelijke literatuurverwijzingen, voor andere genealogen en historisch geïnteresseerden het nodige na te speuren en te ontdekken.
Al met al een 'voorbeeldboek'. Hoewel nou niet iedere familie op zo'n monument mag rekenen.

Het boek is in te zien bij de Historische Kring en voor € 47,50 (exclusief eventuele verzendkosten) verkrijgbaar bij de 'familie-uitgeverij', (breij@xs4all.nl).

VOETBALVELDEN IN RUSTE (2)

Zoveel zinnen, zoveel velden

Gerard Baar

Voetbal betekende voor de jongeren in de jaren dertig van de vorige eeuw net zoveel als de muziek van de Beatles in de jaren zestig van diezelfde eeuw. Ondanks dat veel ouders voetbal maar een wild en gevaarlijk spel vonden en deels geen poespas duldden, voelden steeds meer jonge mannen zich er toe aangetrokken. Zo ging het dertig jaar later met de in de ogen van ouderen steeds ruiger wordende muziek ook. Het gaf wat ruimte binnen het vaak strakke kader van de opvoeding. Gelukkig waren er bij de door al die gezindten opgerichte voetbalverenigingen altijd wel een paar oudere mannen die de leiding op zich wilden nemen. Vanzelfsprekend waren dit leden van de zuil waaruit die vereniging voortkwam.

De meeste mensen die wel eens op de Hinderdam wandelen of fietsen, weten niet dat daar ergens in het midden een voetbalveld heeft gelegen. *VBO* speelde er zijn eerste echte wedstrijd. De betekenis van die afkorting is nog altijd toepasbaar: *Volharding Brengt Overwinning*. Vanaf 1930 liepen er, als de toestand van het weiland het toeliet, tien in het geel-wit geklede mannen achter een zware bal aan te rennen. Geel en wit zijn de pauselijke kleuren, u begrijpt dat het om katholieke voetballers ging. De tegenstander was van hetzelfde laken een pak, maar speelde in een andere kleur om verwarring te voorkomen. De beide keepers, meestal in het zwart gekleed, verdedigden ieder een helft lang een doel waarin ze dreigend afstaken tegen een oneindige horizon. Binnen de lijnen was de scheidsrechter heer en meester. Maar bij katholieken en gereformeerden bleven pastoors en dominees de uiteindelijke baas over de aan hen door 'Hogerhand' toevertrouwde jongens. Dat zal verderop in dit verhaal blijken.

Hoewel we niet moeten vergeten dat het er bij niet-religieuze stromingen net zo aan toeging. Gezag was op alle fronten heilig, ook zonder hemelverwachting.

Voor ik verder ga wil ik eerst even de precieze locatie van het 'veld' omschrijven. De Spiegelweg was nog in geen velden of wegen te bekennen. Spelers en supporters moesten een stuk de, evenals de Dammerweg, ongeplaveide Hinderdam op om in de buurt te geraken. Tussen de boerderijen van Van Ee en Schoordijk lag een dam waarover ze een heel eind het land in konden lopen om bij het 'terrein' te komen. Dat stuk weiland huurde de club van boer Gerard Schoordijk, de man van de trotse

boerin. Een bus kwam er niet. Die ging, zoals u weet, in die jaren niet verder dan Bondshotel Van der Voorn (nu het Spiegelhuis) om daar met gebruikmaking van het begin van het Ankeveensepad te draaien.
Tegenstanders die met het openbaar vervoer reisden zullen afgepeigerd aangekomen zijn in deze van God verlaten uithoek.

De christelijke zaterdagmiddagvoetbalvereniging *Wilskracht* had een weiland van Cees Schoordijk ter beschikking, achter het nog altijd laatste huis van de Dammerweg, bij dorpelingen bekend als de villa van Reijmerink. Vanaf de Spiegelweg bekeken schuinweg van de plek waar de organisatie van het Zomerspektakel haar attributen door het jaar heen stalt. De zandzuiger van de Ballast bepaalde nog niet het beeld van de einder. Riet voerde de boventoon. Op het voormalige veld staan wat verdwaalde appelbomen. De spelers van die club hadden het makkelijk bij een thuiswedstrijd, want het gros woonde op de Dammerweg of aan de Overhoek. Deze club moet in dezelfde periode opgericht zijn als *VBO* en *Avance*, want in het kader van de crisis zouden er in 1932 benefiet-wedstrijden gespeeld worden tussen de drie plaatselijke voetbalclubs. *Avance* liet het volgens het verslag van het crisiscomité afweten. Volgens Jaap Scherpenhuijsen van v.v. *Wilskracht* hadden ze in september in café Van der Voorn zitten wachten tot ze een ons wogen. Hij besloot alleen tegen *VBO* de strijd aan te binden voor het goede doel. Een heel grote stap voor die tijd. Het kan zijn dat hun bijnaam 'het grote voetenelftal' heeft meegespeeld. Het besluit viel dezelfde avond, want Van der Voorn had zitting in het *VBO*-bestuur.
De bal was het probleem niet. Deze was rond en bestond uit een met lucht gevulde binnenbal die tegen het lekraken beschermd werd door een met een veter dichtgeregen leren buitenkant. De benodigde lucht ademde iedereen in, ongeacht wie of wat hij of zij was. Hemelsbreed lagen de velden van de twee op geloof gestoelde clubs hooguit vijfhonderd meter van elkaar, maar dat kon niet verhullen dat er een wereld van verschil bestond tussen beide

verenigingen. Voor de meeste spelers viel de manier waarop je tegen een bal aan moest schoppen wel te leren, maar de tijd om dat te doen met wie je maar wilde lag in een ver verschiet.

Dat ondervond Gerrit, de oudste zoon van Elias van Benschop. Zoals u zich wellicht herinnert, verhuurde zijn vader een kamp achter Rustoord aan de voetbalclub *Avance*.
Gerrit mocht na veel aandringen en een 'toe nou' van zijn moeder in 1930 echt gaan voetballen. Het kwam niet bij hem op dat achter de boerderij te gaan doen. Als hij dat gedaan zou hebben, had hij later nooit Gerrit de Koster kunnen gaan heten. Zijn toekomstige baas, pastoor Groot, zou dat niet getolereerd hebben. Wat zijn vader had gedaan was al erg genoeg. Die liet rooien op zijn land spelen!
Volgens Gerrit begon in 1930 de gedachte aan voetbal ook in Nederhorst den Berg te leven. Naar zijn zeggen begon het -op initiatief van een paar jongens die Baar en Stalenhoef heetten- met een balletje trappen op de Slotlaan. Een stuk of wat katholieke middenstanders waren bereid de jongemannen met hun enthousiaste vrienden op weg te helpen. Ze stonden garant voor het betalen van de huur van het veld aan Gerard Schoordijk. Als zodanig fungeerden ze eveneens als bestuur, te weten; slager Herman Martens sr., elektricien Arie Ketelaar, kruidenier Jan Haazen en café-houder/aannemer Gerard van der Voorn. De aankomende voetballers timmerden zelf een keet, kompleet met schaamschotten om bij slecht weer met slootwater de bagger van het lijf te kunnen spoelen. Er kwam zelfs een echte trainer. De bij *FC Hilversum* linksback spelende Henk Rennes. Dat deze bij het aanleren van de voetbalkunst eer had ingelegd, bemerkte Gerrit

toen hij in1932 in dienst moest. Zijn mederekruten waren verbaasd dat hij mee kon draaien met een partijtje voetbal. Het boertje kon zowaar een bal raken en nog aardig ook.
In 1933 kwam er een vroegtijdig einde aan het eerste bestaan van *VBO*. Volgens welingelichte kringen had pastoor Groot bovengenoemd bestuur de wacht aangezegd. Als argument droeg hij aan dat die oudere mannen een wijze van jongerenbegeleiding ten toon spreidden die niet strookte met de visie die hij daar over had. Gerrit liet het er niet bij zitten. Hij kreeg het mandaat van de geestelijke om te proberen nieuwe bestuursleden te werven. Samen met zijn neef Gerrit liep hij stad en land af. Ze vonden Piet van Dijk en Jo Blom bereid het voortouw te nemen.

De éénkoppige ballotagecommissie, bestaande uit de pastoor, stemde hiermee in. De officiële heroprichting in september 1933 was een feit. Na nog drie jaar op de Hinderdam gevoetbald te hebben verhuisde *VBO* in 1936 naar het land van Piet Snoek aan de Reeweg, achter het huis en de werkplaats van Toon de Groot. Dat het een voor de katholieken onvergetelijke dag geweest moet zijn toont de foto. Pastoor Groot knipt het lint op de middenstip door. U moet mij niet kwalijk nemen dat er een tante van mij op staat. De wijwaterkwast, waarmee de inzegening plaatsgevonden heeft, is niet meer in beeld. Boze tongen beweren dat het veld daarna nooit meer droog is geweest. Ik ga door, ik laat mij niet uit het veld slaan.

EEN BIJNA VERGETEN STUKJE GESCHIEDENIS VAN NEDERHORST DEN BERG: DE HOFSTEDE MARIA'S HOEVE IN DE HORNPOLDER

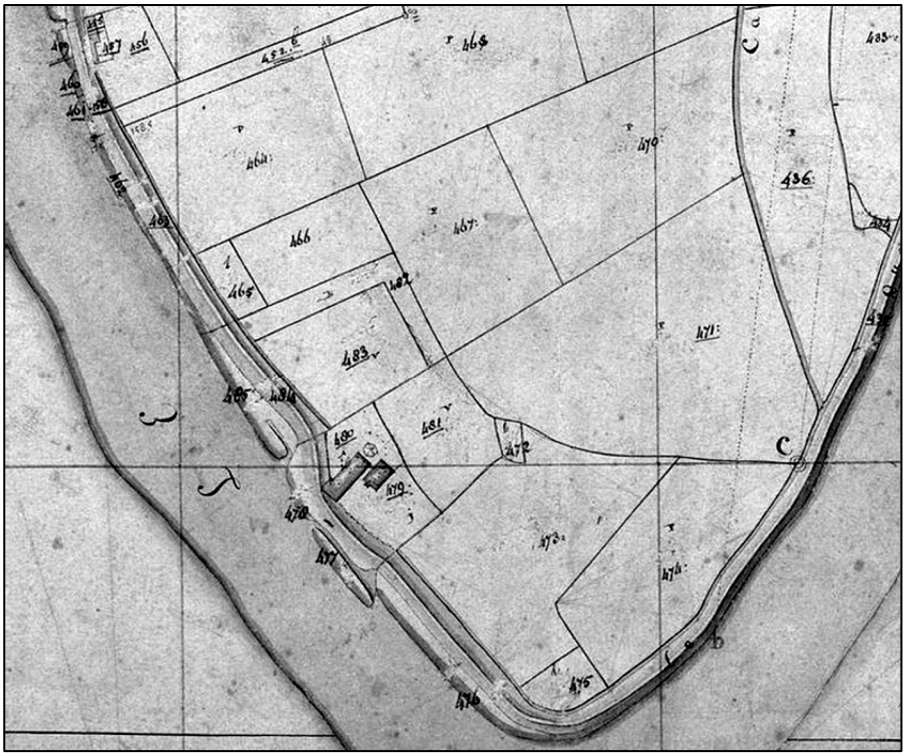
Mieke Breij

Daar waar thans het Châlet Parc 'De Vechtoever' in de Hornpolder van Nederhorst den Berg is gelegen, bewoonden in de jaren zeventig van de achttiende eeuw Hendrik Pronk en Marretje Jacobs van Daalen met hun kinderen een voorname hofstede, die later als 'Maria's Hoeve' de geschiedenis in zou gaan.
Nadat Hendrik Pronk in 1779 was komen te overlijden, hertrouwde zijn vrouw Marretje in 1782 in de RK Statiekerk te Ankeveen met Krijn Gerritsz. Breij. Krijn (1747-1790) was geboren en getogen op de hofstede 'Het Hoogland', thans De Horn no. 3 te Baambrugge, als zoon van veehouder Gerrit Krijnen Breij en Willempje Jans Mes.
Krijn was de eerste uit de familie Breij die naar het noordelijke Vechtgebied trok. Zijn jongere broer Jan vestigde zich in 1799 in Nigtevecht waar hij de hofstede 'Coert en Vecht'(thans Vreelandseweg no. 40) aankocht en in 1805 een tweede boerderij verwierf: 'Dorpzicht' aan de Eilandseweg no. 11 onder Nederhorst den Berg.
Schout en schepenen van het gerecht Abcoude-Baambrugge hadden voor Krijn op 3 juli 1782 een 'Akte van Indemniteit' opgesteld, waarin zij verklaarden dat wanneer hij, die tot de 'Roomschen Godsdienst' behoorde, in armoede zou komen te geraken, de kosten hiervan zouden worden gedragen door de rooms-katholieke Armmeesters van Abcoude.[1]

Bij de afhandeling van de erfenis van Hendrik Pronk was de hofstede in de Hornpolder -ook in verband met de rechten van haar minderjarige kinderen- geheel op Marretje's naam komen te staan.[2]
Krijn Breij betrok dus in 1782 een hofstede zonder pachter te zijn, maar ook zonder eigenaar te worden. De hofstede bleef in bezit van Marretje, maar zou later wel onder hun kinderen worden vererfd. Krijn Breij en Marretje kregen drie kinderen: *Grietje* (1783), *Willempje* (1786) en *Gerrit* (1787), die allen in de rooms-katholieke statiekerk van Ankeveen ten doop werden gehouden.

Binnen tien jaar voltrok zich opnieuw een tragedie in het leven van Marretje van Daalen. De kinderen Breij waren nog maar 7, 4 en 3 jaar oud

toen Krijn op 5 november 1790 in de Hervormde kerk van Nederhorst den Berg ten grave werd gedragen. Uit het begraafboek blijkt dat Krijn weliswaar een dure begrafenis heeft gehad, die meer dan 10 gulden kostte (in tegenstelling tot de meeste anderen mensen die voor 2 gulden of zelfs maar voor 8 stuivers werden begraven), maar in een huurgraf zijn laatste rustplaats kreeg. In het begraafboek werd in kleine lettertjes aangegeven dat hij de eerste was voor wie de vergrote kerkklok twee uur had geluid en ook de eerste die met het nieuwe kleed was begraven.

Kadastrale kaart uit 1832 met linksonder aan de Eilandseweg de hofstede "Maria's Hoeve".

Nog geen anderhalf jaar later stierf ook Marretje van Daalen en waren de kinderen Breij wees geworden.[3] Door de onvolledigheid van de bewaard gebleven archieven gedurende de Franse tijd is het onduidelijk bij wie zij in huis zijn gekomen. Twee weken na het overlijden van hun moeder stelde

het dorpsbestuur van Nederhorst den Berg een Akte van Indemniteit voor de drie kinderen op, noodzakelijk voor het vertrek naar een andere gemeente.[4] Waar zij verder opgroeiden is dus niet bekend.
Zeker is wel dat de boerderij en de bijbehorende landerijen in de Hornpolder niet werden geveild, maar in het gemeenschappelijke bezit van de kinderen Breij zijn gebleven, waarop zij dus elk voor 1/3 deel recht hadden. Het lijkt erop dat de kinderen Pronk toen niet meer in leven waren.
Uit de belastingkohieren voor de heffing van consumptiegeld en de omslag van dorpslasten, blijkt dat Steven Vernooij (1761-1829), die in april 1792 met Neeltje Neef (ca. 1769-1828) was getrouwd, de veehouderij op de boerderij van de familie Breij in de Hornpolder heeft voortgezet. In de jaren 1793-1808 kregen zij elf kinderen die hier allemaal werden geboren. Hun nakomelingen waren later op verschillende wijze met de familie Breij verbonden: dochter Antonia Vernooij (1801-1837) kwam door haar huwelijk met Gerrit Breij (1779-1840) op de hofstede 'Coert en Vecht' te Nigtevecht te wonen en hun kleinzoon Steven Vernooij (1836-1895), zou in 1868 met Alida Maria Breij (1844-1922) van "Dorpzicht" te Nederhorst den Berg trouwen.

De tweede generatie: Grietje Breij (1783-1858) en Hendrik van Kooten (1776-1851) naar 'Maria's Hoeve'

Als oudste dochter had Margarietha (Grietje) Breij dus al op negenjarige leeftijd beide ouders verloren. Gezien de destijds uitgegeven Akte van Indemniteit is zij waarschijnlijk elders opgegroeid, maar keerde uiteindelijk toch weer terug naar de boerderij van haar ouders.
Grietje trouwde in 1804 te Vreeland met de zeven jaar oudere veehouder Hendrik van Kooten (1776-1851), geboren te Loenen als zoon van Cornelis van Kooten en Grietje Broere.
Hendrik en Grietje zijn niet meteen op de boerderij van Grietjes overleden ouders terecht gekomen. Krijn Breij en Marretje van Daalen hadden weliswaar de boerderij in de Hornpolder aan hun drie kinderen nagelaten en Grietje was dus voor 1/3 deel rechthebbend, maar deze was sinds 1792 aan Steven Vernooij verhuurd. Uit de belastingkohieren van het z.g. consumptiegeld, die tot 1805 doorlopen, blijkt dat de Van Kootens aanvankelijk elders in Nederhorst den Berg woonden, al is het niet duidelijk waar.[5]
Op een veiling, gehouden op 13 juli 1807, zag Hendrik van Kooten kans voor het bedrag van 5.400 gulden een aangrenzende boerderij met 14 morgen land in de Hornpolder te kopen. Het geheel, afkomstig uit de nalatenschap van Henricus Rappardus, rustend predikant van Nederhorst

den Berg, werd als volgt omschreven *een boerenhofstede bestaande in een huizinge, schuur, berg, bakhuis met 14 morgen en 300 roeden boomgaard, wei- en hooiland en buitendijks veenland in de Hornpolder van Nederhorst den Berg, met westelijk de boomgaard Westenberg, zuidelijk de kinderen van wijlen Krijn Brij.*[6]

Vermoedelijk heeft het gezin Vernooij omstreeks 1810 een andere boerderij in Nederhorst den Berg betrokken om plaats te maken voor de nieuwe eigenaars en bewoners: Hendrik van Kooten en Grietje Breij. In die periode kwamen Hendrik van Kooten en zijn vrouw Grietje namelijk in het bezit van het overige 2/3 deel van hun ouderlijke boerenhofstede met 9 morgen land, door haar broer en zuster uit te kopen. Hiermee waren Hendrik en Margarietha dus in het bezit gekomen van twee boerderijen en de weilanden in de gehele zuidelijke Hornpolder. Het is vrijwel zeker dat zij zich op dat moment op de ouderlijke boerderij hebben gevestigd en de naastgelegen kleinere boerderij zijn gaan verpachten.
Hendrik behoorde in de loop der jaren tot de grootste boeren uit Nederhorst den Berg en omgeving. Veelvoorkomend was een aantal van 25 koeien, maar Hendrik had er bijna twee keer zoveel. Dit blijkt uit het belastingkohier voor het veefonds over 1820, waarin vermeld staat dat Hendrik van Kooten 33 koeien boven de 2 jaar, 19 koeien onder de 2 jaar en 2 paarden op zijn naam had staan en daarvoor 4,53 gulden aan belasting moest betalen (twee maal zoveel als zijn neef Cornelis Breij (1782-1836) op de even verderop gelegen boerderij 'Dorpzicht'). [7]
Grietje Breij en Hendrik van Kooten kregen negen kinderen, van wie de eerste drie in de rooms-katholieke statiekerk van Ankeveen ten doop werden gehouden. De andere kinderen werden in Nederhorst den Berg gedoopt, nadat hier in 1811 een kerkgebouw was verrezen. Hendrik van Kooten was hier, evenals zijn verwanten uit de familie Breij, jarenlang als kerkmeester actief.

Margaretha van Kooten (1805-1876), trouwde te Nederhorst den Berg in 1861 met de weduwnaar **Hendrik van der Kroon** (1803-1876), veehouder te Ouder-Amstel.
Maria van Kooten (1807-1816).
Sophia van Kooten (1809-1844), trouwde te Nederhorst den Berg in 1836 met Jan Kemphorst (1800-1852), veehouder te Vreeland.
Krijn van Kooten (1812-1816).

Cornelis van Kooten (1814-1894), trouwde te Nigtevecht in 1855 met **Gerritje Breij** (1817-1890) en werd veehouder op 'Coert en Vecht' te Nigtevecht.
Krijn van Kooten (1818-1825).
Maria van Kooten (1820-1825).
Gerritje van Kooten (1823-1893), trouwde te Nederhorst den Berg in 1853 met **Piet Versteeg** (1821-1891), veehouder op de hofstede "Land houdt stand" te Abcoude-Proosdij en sinds 1860 op **'Maria's Hoeve' in de Hornpolder te Nederhorst den Berg.**
Hendrik van Kooten junior (1827-1858), veehouder op de boerderij van zijn ouders in de Hornpolder.

Hoewel Hendrik van Kooten een omvangrijke veehouderij had, moest hij van tijd tot tijd geld lenen. In 1823 was hij genoodzaakt zijn in 1807 gekochte (kleine) boerderij van de hand te doen. Het grootste deel van het bijbehorende land in de Hornpolder hield hij in eigen bezit. Nieuwe eigenaar werd Gerardus Blancke, makelaar te Amsterdam, die een zomerverblijf op de Herenhofstede "Overmeer" te Nederhorst den Berg bewoonde. Deze betaalde voor de boerderij het bedrag van 1.200 gulden. De omschrijving luidde als volgt: *een huis en erve en grond, gequoteerd no. 68, staande en gelegen aan de Oude Vecht onder de Gemeente Nederhorst den Berg in de Hornpolder, strekkende uit de Oude Vecht oostwaarts op met den dijk tot aan het eigendom van de koper, belend ten zuiden met de dijk en het voorland van Hendrik van Kooten en ten noorden weder den heer Blancke*, *verhuurd tot 1 mei 1823*.[8]
Vermoedelijk werd het gezin Van Kooten- Breij in 1825 getroffen door een besmettelijke ziekte. Op 3 maart 1825 werden zowel *Krijn* (7 jaar) als *Maria* (5 jaar) ten grave gedragen. Na verloop van tijd werkten de zonen C*ornelis* en *Hendrik* als veehouders mee in het boerenbedrijf van hun vader.
Nadat Hendrik van Kooten in 1851 op 75-jarige leeftijd was overleden, werd een beschrijving van de aanwezige inboedel opgemaakt.[9] Uit deze akte kunnen we precies opmaken hoe de boerderij was ingedeeld, want van iedere ruimte werd genoteerd welke bezittingen en welk dieren hier werden aangetroffen. Onder de beschrijving van de juwelen van de boerin vinden we onder meer *een gouden hoofdijzer met naalden en spelden, twee hangers, een gouden ketting, twee ringen, een zilveren tasbeugel en een kerkboek met zilveren slot.* Van de boer werden *een zilveren snuifdoos,*

twee schoengespen en een horlogeketting met zilveren cachetten aangetroffen.
In 1853 verliet dochter *Gerritje van Kooten* (1823-1893) het Eiland door haar huwelijk met *Piet Versteeg (*1821-1891), veehouder te Abcoude-Proosdij. Twee jaar later verliet *Cornelis* het ouderlijk huis door zijn huwelijk met zijn aan de overkant van de Vecht wonende achternicht *Gerritje Breij* (1817-1890), waarna hij verhuisde naar de hofstede "Coert en Vecht" te Nigtevecht.

De erfenis van Grietje van Kooten-Breij in 1858
De oude Grietje van Kooten- Breij bleef uiteindelijk met haar dochter Margaretha op de boerderij in de Hornpolder achter. Nadat Grietje in januari 1858 was overleden, lieten haar drie kinderen het vee, het landbouwgereedschap, de huisraad en de inboedel publiek verkopen. De opbrengst was bijna 6.000 gulden.[10] De verdeling van Grietjes nalatenschap vond plaats op 13 december 1860, bij welke gelegenheid Margaretha en Cornelis ieder voor de helft eigenaar werden van de hofstede en landerijen in de Hornpolder ter waarde van 30.600 gulden[11]. Gerritje Versteeg- van Kooten erfde een gedeelte van de inboedel en werd, wat betreft de boerderij, uitgekocht. Opmerkelijk is, dat Gerritje en haar man Piet Versteeg dus geen eigenaar werden, maar wel in 1860 vanuit Abcoude naar de boerderij in de Hornpolder verhuisden en de veehouderij voortzetten. Een paar dagen voordat Margaretha van Kooten in 1876 stierf, maakte zij aan haar notaris bekend dat zij haar halve aandeel in de boerderij wenste na te laten aan haar zuster Gerritje Versteeg- van Kooten, die daar dus al woonde[12].

De bouw van boerderij "Vechtzicht"
Pas in 1887 kwam het tot een definitieve verdeling tussen Gerritje Versteeg- van Kooten en haar broer Cornelis. Inmiddels hadden zij op gezamenlijk kosten een nieuwe boerderij, later genaamd 'Vechtzicht', (thans bewoond door de familie Van der Laan aan de Eilandseweg no. 26) laten bouwen, als gevolg waarvan de uitgestrekte wei- en hooilanden nu ook gemakkelijker te splitsen waren.
Piet Versteeg en Gerritje van Kooten kregen de oude hofstede, die inmiddels 'Maria's Hoeve' werd genoemd, samen met de meest zuidelijk gelegen wei- en hooilanden ter waarde van 26.000 gulden in bezit. Aan Cornelis van Kooten en Gerritje van Kooten- Breij viel de nieuwe boerderij

‘Vechtzicht’ met de noordelijker gelegen wei- en hooilanden ter waarde van 23.000 gulden ten deel.

Boerderij ‘Vechtzicht’, Eilandseweg 26, gebouwd in 1887. Het nieuwe woonhuis rechts werd in 2005 gerealiseerd.

De verdere geschiedenis van ‘Maria’s Hoeve’

Op 19 november 1891 kwam Piet Versteeg te overlijden. Een paar maanden later bepaalde zijn weduwe dat zij de boerderij t.z.t. wenste na te laten aan haar zoon *Antonius Cornelis Versteeg* (1866-1940).[13] Misschien heeft dit voornemen tot problemen met haar andere vier kinderen geleid. In mei 1892 belastte de weduwe Versteeg- van Kooten de boerderij en bijbehorende landerijen met een hypotheek van 19.000 gulden, waarmee zij vermoedelijk bij leven haar kinderen al heeft uitgekocht.[14] Toen zij een jaar later kwam te overlijden kon de boerderij niet meer worden vererfd en moest dan ook worden verkocht.[15] Het geheel werd als volgt omschreven *de boerenhofstede, thans genaamd ‘Maria’s hoeve’, bestaande uit een bouwmanswoning, schuren, hooiberg, erf, tuin, boomgaard, wei- en hooilanden, kade, bos, rietland in de Hornpolder, sectie A 432-441, 462-478, 697, 698, 756 en 757.*

Voor het bedrag van 25.000 gulden werden Gijsbertus Aloijsius Bak, grondeigenaar en slijter te Nederhorst den Berg, en Paulus Bernardus Vismans, pastoor van de parochie Maria Hemelvaart te Nederhorst den Berg, tevens directeur van de Processie Broederschap van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart, de nieuwe eigenaren. Het kerkbestuur was in naam mede-eigenaar en de Broederschap was dat in de dagelijkse praktijk. Anthonius Cornelis Versteeg en zijn gezin met twaalf kinderen konden als pachter op de boerderij blijven wonen.

Het drama van de publieke verkoop in 1915

Tien jaar later deed zich een problematische situatie voor, waarmee pastoor G.W. van den Burg zich ernstig in verlegenheid gebracht voelde.[16] Hij ging te rade bij de deken van Ouderkerk. In een uitgebreide brief, gedateerd 22 november 1913, zette hij uiteen dat 'Maria's Hoeve' destijds was aangekocht *om eene Roomsche familie te behouden, welker nazaten thans nog huurder zijn*.

Vrijwillige Verkooping

te Nederhorst den Berg, op **Donderdag 9 December 1915,** 's morgens 11 uur, in het Café van den Heer G VAN DER POEL te Overmeer, gem Nederhorst den Berg, van de

BOERDERIJ,

genaamd „Maria's Hoeve",

in den Hornkuyerpolder, gem. Nederhorst den Berg, bestaande in: Huis, Erf, Schuren, Hooiberg, Weiland, Bosch en Kade, te zamen groot

17 hectaren, 39 aren, 45 centiaren,

en zulks in drie koopen, zooals bij billetten is omschreven en aangegeven. Verhuurd aan den Heer A. C. VERSTEEG. Nadere inlichtingen te bekomen ten kantore der Notarissen

Mr. W. S. J. VAN WATERSCHOOT VAN DER GRACHT en W. J. A. R. RICHARDSON BENNERHAGEL,

te Amsterdam.

Advertentie uit de Gooi en Eemlander 1915.

Na aftrek van lasten en kosten hielden de gemeenschappelijke eigenaren op jaarbasis een bedrag van 1.400 gulden over. Inmiddels zou de waarde van de boerderij met zijn landerijen volgens mede-eigenaar Bak tot 46.000 gulden zijn gestegen. Bak was tevens van mening dat zijn investering te weinig rendement opleverde. Pachter Versteeg was echter niet in staat een hogere pacht op te brengen. Bak, die zei het geld nodig te hebben, wilde de boerderij laten veilen en zijn aandeel van 23.000 gulden aan het Broederschapsbestuur over doen. De pastoor voorzag dat de boerderij dan in andere handen zou komen en bedacht: *onze huurder, vader van 12 kinderen staat, op den dijk.* Hij vroeg de deken om een advies dat hij zou kunnen gebruiken bij verdere besprekingen met het kerkbestuur, het broederschapsbestuur en de heer Bak.

De deken antwoordde dat de heer Bak het recht had de boerderij te laten veilen. Hij adviseerde een commissie van drie de waarde van het geheel te laten vaststellen, omdat hij het te ver vond gaan om de heer Bak zo maar 23.000 gulden uit te betalen.
Al de volgende dag wendde het kerkbestuur van Nederhorst den Berg zich tot de vicaris-generaal van de bisschop te Haarlem om gemachtigd te worden de boerderij te laten veilen. Hierbij werd het verzoek gedaan om op een redelijke wijze eigenaar te mogen worden als de hoogte van de opbrengst daartoe aanleiding zou geven (hetgeen niet werd verwacht). De vicaris was van mening dat het kerkbestuur zich niet met aankoop bezig moest houden, wilde de broederschap eigenaar worden dan had hij daartegen geen bezwaar als de koopsom evenredig zou zijn aan de waarde.

Het duurde uiteindelijk nog tot 9 december 1915 voordat 'Maria's Hoeve' met alle omliggende landerijen, ter grootte van 17 hectaren in Amsterdam werd geveild en het bedrag van ruim 39.000 gulden opbracht. Dit was voor het Broederschapsbestuur een te grote uitgave en deze kon de boerderij dus niet overnemen. De nieuwe eigenaar werd Hendrik Wernardus Brouwer, veehouder te Nederhorst den Berg.[17] Uit de akte van overdracht blijkt dat de familie Versteeg nog tot en met 30 april 1918 pachter kon blijven voor de som van 1.650 gulden per jaar. De pastoor berichtte de vicaris-generaal te Haarlem reeds de volgende dag hoe het met de boerderij was afgelopen. Hij betreurde het dat deze nu in protestantse handen was gekomen. De Broederschapskas had 19.000 gulden aan deze transactie overgehouden, welk bedrag men wilde beleggen in solide fondsen. Mocht volgens het oordeel van het bestuur de door de verkoop van Maria's Hoeve getroffen pachter Versteeg met het nemen van een hypotheek op een ander te kopen pand gebaat zijn, dan wilde men hem hiermee tegemoet komen.

Voor Anthonius Cornelis Versteeg en zijn vrouw Alida Maria Spruijt (1869-1933) moet het verlaten van hun boerderij een groot drama zijn geweest. Zij vestigden zich in oktober 1919 in een klein huis op de Dammerweg B 24 (thans no. 110).
Met het vooruitzicht dat het contract met Versteeg afliep, besloot Brouwer in het voorjaar en in de zomer van 1918 de boerderij en landerijen (afzonderlijk) te verkopen aan de Heerenveense aannemer Gerrit Wessels Boltje, die hiervoor het forse bedrag van totaal 43.000 gulden betaalde.[18]

Nederhorst den Berg.

Notaris G. H. A. SNEL te Weesp, zal op WOENSDAG 19 APRIL 1922 des voorm. 10 ure op na te melden boerderij, op het eiland, te Nederhorst den Berg, voor den heer J. W. Besemer, in het openbaar verkoopen:

Voor afbraak: den opstal van een gedeelte van de boerderij „Maria Hoeve" en wel:

Het voorhuis met veestalling

de nagenoeg nieuwe 6 roeden HOOIBERG,

een houten schuur met pannen gedekt, lang pl.m. 6 M., breed pl.m. 4 M.

Vervoer vóór 1 October 1922.

Betaling contant.

Dagelijks, uitgezonderd den Zondag, te bezichtigen.

Advertentie uit de Gooi en Eemlander, 1922.

De economische omstandigheden waren in de periode waarin de Eerste Wereldoorlog woedde slecht, een grote inflatie was het gevolg en de staat van onderhoud van de boerderij was vermoedelijk heel slecht geworden.
Nog maar vier jaar na aankoop liet Boltje 'Maria's Hoeve' op 22 april 1922 ten behoeve van afbraak veilen en kwam de hofstede voor het onvoorstelbaar lage bedrag van 7.000 gulden in handen van de Bergse tuinder Johannes Wilhelmus Besemer.[19] Een maand later vond er een openbare verkoop plaats van balken, kozijnen, brandhout, metselstenen, riet, etc. afkomstig van 'Maria's Hoeve'.[20]
En zo kwam aan de geschiedenis van de oude boerenhofstede, waarop Krijn Gerritsz. Breij in 1782 was komen wonen, een roemloos einde. Na de afbraak werd er een tuinderswoning gebouwd, die in de jaren zestig een functie kreeg in het daar ontwikkelde recreatiegebied en thans als kantoor fungeert van het Châlet Parc 'De Vechtoever' aan de Eilandseweg no. 32.

De verdere geschiedenis van de in 1887 gebouwde boerderij 'Vechtzicht'

Cornelis van Kooten, die zelf nog steeds aan de overkant van de Vecht op 'Coert en Vecht woonde, verhuurde 'Vechtzicht' vanaf 1890 voor 800 gulden per jaar aan zijn schoonzoon Hendricus van der Laan (1848-1918) en zijn dochter Margaretha Maria van Kooten (1857-1927).[21] Dit voor tien jaar gesloten huurcontract verviel al binnen vier jaar door het overlijden van vader Cornelis in 1894. Bij de afhandeling van zijn nalatenschap werden Hendricus en Margaretha de nieuwe eigenaars van 'Vechtzicht' waarvan de waarde werd vastgesteld op 20.000 gulden.[22]
Het gezin van der Laan- van Kooten kreeg twaalf kinderen, van wie *Willem* (1900-1979) de jongste was. Met zijn vrouw *Theodora van den Boom* (1909-1996) zette hij de veehouderij op 'Vechtzicht' voort, welke hij eind jaren zestig overdroeg aan zoon en schoondochter *Dré* en *Adrie van der*

Laan-Hartman. Deze bouwden in 2005 op de plaats van een oude schuur een fraai nieuw woonhuis, naast de boerderij uit 1887.
De oudere broer van Willem, *Piet van der Laan* (1898-1985) kocht in 1932 de aan de overkant van de Vecht gelegen boerderij 'Coert en Vecht', nadat de weduwe Van Amerongen-van Kooten kinderloos was overleden.
Hiermee kwam deze boerderij eveneens in de familie Van der Laan en is dat tegenwoordig nog steeds.

Châlet Parc 'De Vechtoever', Eilandseweg 32 te Nederhorst den Berg

Bronnen

[1] Streekarchief voor het Gooi en de Vechtstreek, Hilversum (SAGV) – Dorpsbestuur Nederhorst den Berg, inv. no.18, 3 juli 1782.
[2] SAGV - Dorpsgerecht Nederhorst den Berg, inv. no. 3358, geregistreerd 4 september 1782.
[3] SAGV - Begraafboek Hervormde Gemeente Nederhorst den Berg, 21 januari 1792.
[4] SAGV - Dorpsbestuur Nederhorst den Berg, inv. no. 18, 6 februari 1792.
[5] SAGV - Dorpsbestuur Nederhorst den Berg, inv. no. 40, Omslagen Consumptiegeld en Dorpslasten 1787-1805.
[6] SAGV - Dorpsgerecht Nederhorst den Berg, inv. no. 3360, reg. 21 november 1807. Authentiek afschrift in bezit van Dré en Adrie van der Laan te Nederhorst den Berg.
[7] SAGV - Dorpsbestuur Nederhorst den Berg, inv. no. 241, Kohieren Veefonds 1820-1844.
[8] Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, Breukelen - Notaris J. Sanderson te

Loenen, 8 januari 1823.
[9] Noord-Hollands Archief, Haarlem - Notaris D. van der Horst te Weesp, 11 maart 1852.
[10] Noord-Hollands Archief, Haarlem - Notaris D. van der Horst te Weesp, 2 april 1859.
[11] Noord-Hollands Archief, Haarlem - Notaris D. van der Horst te Weesp, 13 december 1860.
[12] Noord-Hollands Archief, Haarlem - Notaris G.D. Boerlage te Uithoorn, 28 februari 1876.
[13] Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, Breukelen - Notaris J. Bos te Vreeland, 31 maart 1892.
[14] Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, Breukelen - Notaris J. Bos te Vreeland, 12 mei 1892
[15] Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, Breukelen - Notaris J. Bos te Vreeland, 14 december 1893.
[16] Dit tekstgedeelte is gebaseerd op de correspondentie tussen de pastoor van Nederhorst den Berg, de deken te Ouderkerk en de vicaris-generaal te Haarlem, mij ter inzage gegeven door de heer Jan Baar te Nederhorst den Berg.
[17] Stadsarchief Amsterdam - Notaris W.J.A.Richardson Bennernagel te Amsterdam, 9 december 1915.
[18] Noord-Hollands Archief, Haarlem - Notaris G.H.A. Snel te Weesp, 28 maart en 9 augustus 1918.
[19] Noord-Hollands Archief, Haarlem - Notaris G.H.A. Snel te Weesp, 6 april 1922, akten 3808 en 3809.
[20] Dagblad De Gooi- & Eemlander, 17 en 22 mei 1922.
[21] Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, Breukelen - Notaris J. Bos te Vreeland, 7 november 1890.
[22] Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, Breukelen - Notaris J. Bos te Vreeland, 25 april 1894.